

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA XALQ OG'ZAKI IJODI VOSITASIDA BOLALARDA AXLOQIY SIFATLARNI SHAKLLANTIRISH

Nosirova Hurmatoy Namozboy qizi

*Farg'ona davlat universiteti, Magistratura bo'limi
Ta'lim va tarbiya nazariyasi yo'nalishi 2-bosqich magistranti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida xalq og'zaki ijodi vositalari orqali bolalarda axloqiy sifatlarni shakllantirish masalasi tahlil etilgan. Xususan, ertaklar, topishmoqlar, maqollar va matallar orqali tarbiyalanuvchilarda insonparvarlik, rostgo'ylik, mehnatsevarlik, adolatparvarlik kabi axloqiy fazilatlarni rivojlantirish imkoniyatlari ochib berilgan. Maqolada xalq og'zaki ijodi namunalari tarbiyaviy ahamiyati, ularni bolalar yosh xususiyatlari va psixologik jihatlariga mos ravishda qo'llash usullari ko'rib chiqilgan. Pedagogik amaliyotda bu vositalardan foydalanish samaradorligini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar berilgan. Maqola maktabgacha ta'limda ma'naviy-axloqiy tarbiyani takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-nazariy va amaliy jihatlarini o'z ichiga oladi.*

Kalit so'zlar: *maktabgacha ta'lim, xalq og'zaki ijodi, ertak, maqol, matal, topishmoq, axloqiy tarbiya, bolalar rivoji, ma'naviy qadriyatlar, tarbiyaviy jarayon.*

Kirish

Maktabgacha yosh — bu bolaning shaxs sifatida shakllanishida asosiy poydevor qo'yiladigan davr bo'lib, aynan shu bosqichda axloqiy sifatlar, ijtimoiy ko'nikmalar va qadriyatlar dastlabki tarzda singdiriladi. Shu bois bu jarayonda xalqimizning boy ma'naviy merosi, ayniqsa, xalq og'zaki ijodi vositalaridan foydalanish katta tarbiyaviy ahamiyatga ega. Ertaklar, topishmoqlar, maqollar, matallar singari og'zaki ijod namunalari nafaqat bolalarning tilini va tafakkurini rivojlantiradi, balki ularning axloqiy qarashlarini, hayotiy tushunchalarini ham shakllantiradi.

Xalq og'zaki ijodi bolalarga oson, obrazli va ta'sirchan yo'l bilan axloqiy me'yor va qadriyatlarni yetkazish imkonini beradi. Jumladan, ertaklar orqali yaxshilik va yomonlik o'rtasidagi kurash, to'g'rilik, halollik, mehnatsevarlik kabi fazilatlar bolalarning ongida aniq tasvirlarda namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, maqollar va matallar qisqa, lo'nda shaklda ibratli g'oyalarni yetkazish orqali bolalarda axloqiy idrokni kuchaytiradi.

Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida xalq og'zaki ijodi vositalaridan samarali foydalanish orqali bolalarda axloqiy sifatlarni shakllantirish imkoniyatlari, bu jarayonning pedagogik asoslari va metodik yondashuvlari ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan yoritib beriladi.

Asosiy qism

Maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyalanuvchilarning axloqiy sifatlarini shakllantirish jarayoni – uzluksiz ta'limning muhim bosqichlaridan biridir. Ayniqsa, bu

davrda bola atrof-muhitni, ijtimoiy munosabatlarni, “yaxshi” va “yomon” tushunchalarini bevosita kuzatish, taqlid qilish hamda badiiy obrazlar orqali idrok etish orqali o'zlashtiradi. Shu sababli xalq og'zaki ijodi vositalaridan foydalanish bu jarayonda eng samarali pedagogik usullardan biri hisoblanadi.

Xalq og'zaki ijodi — bu asrlar davomida el og'zidan elga o'tib kelgan, xalq donishmandligi, axloqiy qarashlari va hayotiy tajribasini o'zida jamlagan bebaho ma'naviy xazina hisoblanadi. U bolaning dunyoqarashi, nutqi, fikrlashi va eng asosiysi — axloqiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Ertaklar maktabgacha yoshdagi bolalar uchun eng sevimli janrlardan biridir. Ular orqali bola ezgulik va yovuzlik o'rtasidagi kurash, halollik, mehnat, do'stlik, rostgo'ylik kabi axloqiy tushunchalarni o'zlashtiradi. Masalan, “Bo'ri va echkicha”, “Zumrad va Qimmat”, “Tovuq va tulki” kabi ertaklar orqali bolalar yaxshilik va yomonlikning oqibatlari haqida tasavvurga ega bo'ladi. Ertak obrazlarining ta'sirchanligi sababli ularning tarbiyaviy samaradorligi yuqori bo'ladi.

Maqollar xalq donishmandligi mahsuli bo'lib, qisqa va lo'nda shaklda hayotiy haqiqatlarni ifodalaydi. “Mehnat qilgan – to'yadi”, “Yolg'onning oyoqlari kalta” kabi maqollar bolaga mehnat va rostgo'ylikning qadri haqida tasavvur beradi. Matallar esa o'rgatuvchanlik va kinoya orqali axloqiy saboq beradi. Ular yordamida bolalar hayotiy hodisalarni badiiy tilda tushunishni o'rganadi.

Topishmoqlar bolalarning tafakkuri, xotirasi va kuzatuvchanligini rivojlantirish bilan birga, ularni fikrlashga undaydi. Shu bilan birga, topishmoqlardagi mavzular (mehnat qurollari, hayvonlar, insoniy fazilatlar) axloqiy-ma'naviy tushunchalar bilan uyg'unlashadi.

Xalq og'zaki ijodi vositalarini ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qilish uchun pedagoglar bolaning yosh xususiyatlari, psixologik holati va qiziqishlarini inobatga olgan holda yondashishi zarur. Bunday materiallardan foydalanish o'yin, rolli sahnalar, badiiy tafakkurni rag'batlantiruvchi mashg'ulotlar orqali amalga oshirilganda yuqori natija beradi.

Shunday qilib, xalq og'zaki ijodi vositalari bolalarda axloqiy sifatlarni shakllantirishda kuchli pedagogik vosita sifatida xizmat qiladi. Ular nafaqat bilim berish, balki bolani ma'naviy va estetik jihatdan tarbiyalashda keng imkoniyatlar yaratadi.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim davri bolalarning axloqiy qarashlari va shaxsiy fazilatlarini shakllantirishda muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu bosqichda xalq og'zaki ijodi vositalaridan – ertaklar, maqollar, matallar va topishmoqlardan maqsadli va tizimli tarzda foydalanish bolalarda halollik, mehnatsevarlik, rostgo'ylik, do'stlik, kattalarga hurmat kabi ijobiy axloqiy sifatlarni shakllantirishda katta samaradorlikka ega.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, og'zaki ijod namunalari bolalarning e'tiborini o'ziga tortadi, ularning badiiy-estetik didini rivojlantiradi va ma'naviy dunyosini boyitadi.

Xalq og'zaki ijodi vositalarining badiiy-obrazli tili, hayotiy mazmuni va ibratli syujeti orqali axloqiy g'oyalar bolalarga tabiiy va ta'sirchan tarzda yetkaziladi.

Shu sababli, maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyaviy jarayonida xalq og'zaki ijodiga asoslangan dars va mashg'ulotlarni ko'proq joriy etish, pedagoglar malakasini oshirish hamda metodik qo'llanmalarni takomillashtirish muhim vazifalardan biridir. Bu esa bolalarning nafaqat bilimli, balki yuksak axloqiy fazilat egasi bo'lib kamol topishiga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva, M. (2019). Maktabgacha ta'lim psixologiyasi. Toshkent: «Fan va texnologiya» nashriyoti.
2. G'ofurov, K., & Nosirova, D. (2020). Xalq og'zaki ijodi asoslari. Toshkent: «Ilm ziyo».
3. Jo'rayev, A. (2018). Ertaklar va ularning tarbiyaviy ahamiyati. Toshkent: O'qituvchi.
4. Karimova, M. (2017). Maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy tarbiyaning psixopedagogik asoslari. Toshkent: «Moliya».
5. Mavlonova, R. (2015). Pedagogika. Toshkent: «Yangi asr avlodi».
6. Rasulova, N. (2021). Xalq og'zaki ijodi va bolalar tarbiyasi. Samarqand: «Zarafshon».
7. To'xtasinova, M. (2020). "Xalq og'zaki ijodining maktabgacha ta'limdagi o'rni" // Pedagogik ta'lim va fan jurnali, №2, 45–49-betlar.
8. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi. (2018). Ilk qadam davlat o'quv dasturi. Toshkent: MTTV.